

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

אוניברסיטת
רייכמן

האם קיום פריימריז משפיע על עמדות הציבור

בנוגע למפלגות בישראל?

אוגוסט 2022

ד"ר עומר יעיר

מנהל מחקר ועמית מחקר, המכון לחירות ואחריות

הצעה להפניה בשימוש ביבליוגרפי:
יעיר, עומר. 2022. "האם קיום פריימריז משפיע על עמדות הציבור בנוגע למפלגות בישראל?". סקרי המכון
לחירות ואחריות, אוניברסיטת רייכמן.

מבוא

הליך בחירה דמוקרטי של מועמדי/ות המפלגה לכנסת, הליך הידוע בכינוי "פריימריז" (primaries), נערך בשנים האחרונות במספר מצומצם של מפלגות בישראל, כאשר מיעוט בקרב חברי הכנסת המכהנים בשנים האחרונות דורג ברשימת המפלגה לאחר שנבחר בפריימריז בקרב חברי המפלגה.¹ מהו יחסם של ישראלים למפלגות אשר מקיימות או לא מקיימות פריימריז? והאם קיום פריימריז במפלגה משפיע על המידה בה הציבור הישראלי מעריך מפלגה זו? במידה והישראלים ידווחו כי קיום הליך בחירה דמוקרטי של מועמדי/ות מפלגה משפיע על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי, הרי שיתכן שהדבר ידרבן מפלגות נוספות לאמץ פריימריז לרשימה למפלגה. מנגד, במידה והישראלים ידווחו כי הדבר כלל לא משפיע על ההערכה של מפלגה כלשהי, ייתכן שהדבר יעיד על כך שהציבור הישראלי לא נוטה לראות בקיום פריימריז מדד חשוב להערכת המפלגה, וסביר שגם לא ישפיע על הבחירה במפלגה.

כדי לברר האם קיומו או קיומו של פריימריז לקביעת רשימתה של מפלגה כלשהי משפיע על האופן בו ישראלים מעריכים מפלגה זו, ערכנו במכון לחירות ואחריות סקר בקרב 810 משיבים בתחילת אוגוסט 2022 – כשבוע לפני הפריימריז במפלגות הליכוד והעבודה, וכשלושה שבועות לפני הפריימריז במפלגת מרצ והציונות הדתית.

עיקרי הממצאים

מהניתוחים עולים מספר ממצאים מרכזיים. ראשית, עבור כמחצית מהמשיבים בסקר קיומו של פריימריז במפלגה משפיע במידה מועטה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי, כאשר מעט יותר מרבע מהמשיבים בסקר מדווחים כי הדבר משפיע במידה רבה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי. כלומר, רק עבור מיעוט מהישראלים קיום פריימריז הינו שיקול חשוב בהערכת מפלגה כלשהי. שנית, אין הבדלים בולטים בתשובה לשאלה זו בחלוקה לקבוצות פוליטיות שונות. כך, למשל, ישנו הבדל קטן למדי בתשובה לשאלה זו בין אלו שהצביעו בבחירות הקודמות לכנסת ה-24 למפלגות שערכו פריימריז ובין אלו שהצביעו בבחירות הקודמות למפלגות שלא ערכו פריימריז. תשובות דומות ישנם גם בחתך של גושים אידיאולוגיים ובחתך של קבוצות סוציו-דמוגרפיות שונות כמו גברים ונשים, יהודים וערבים, ובעלי השכלה אקדמית-ללא השכלה אקדמית.

אם כן, מממצאים אלו עולה שרבים מהישראלים מדווחים כי קיומו של פריימריז במפלגה איננו חשוב עבורם בהערכת מפלגה זו. ומכאן שעל ראשי מפלגות וחוקרים אשר מייחסים חשיבות לקיומו של פריימריז לשקול דרכים אשר יבהירו לציבור הישראלי את החשיבות והתרומה של קיומו של פריימריז עבור מפלגה ספציפית כמו גם עבור המערכת הפוליטית הישראלית בכללותה.

¹ למשל, לפני הבחירות האחרונות לכנסת ה-24 (מרץ 2021), רק שתי מפלגות (העבודה ומרצ) ערכו פריימריז, כאשר מפלגת הליכוד ערכה פריימריז לפני הבחירות לכנסת ה-21 (אפריל 2019) אשר תוצאותיו נשמרו מהכנסת ה-21 ועד הכנסת ה-24. ראו, למשל, כאן.

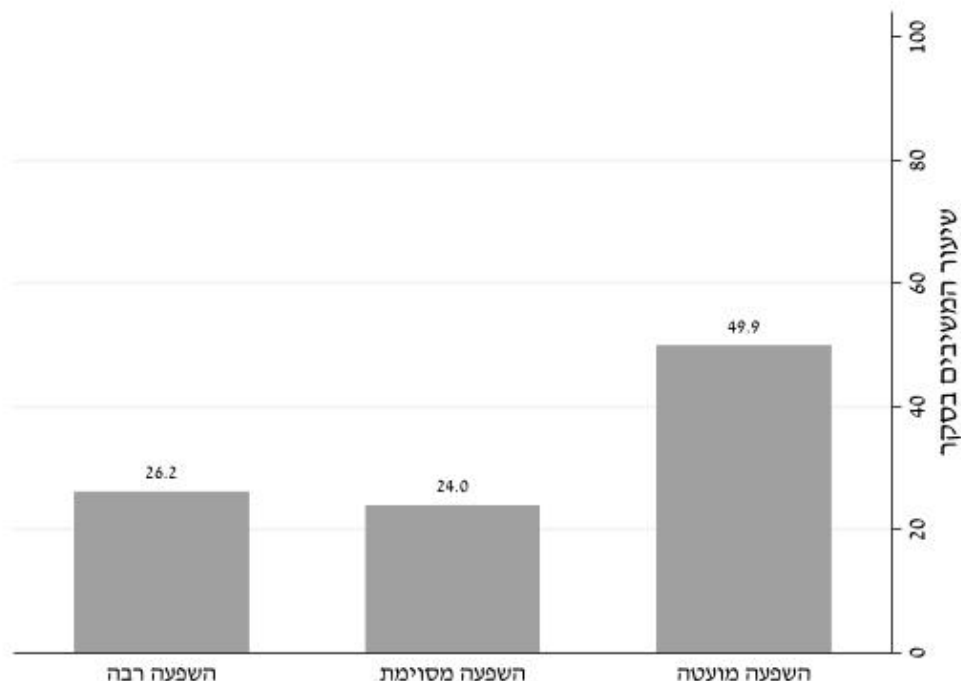
ניתוח²

השפעת קיום פריימריז על המידה בה הישראלים מעריכים מפלגות שונות

המשיבים בסקר נשאלו את השאלה הבאה: "ישנן מפלגות בהן מתקיים כיום הליך בחירה דמוקרטי של מועמדי/ות המפלגה לכנסת (פריימריז), ואילו במפלגות אחרות אין הליך שכזה. באיזו מידה האופן בו את/ה מעריך/ה מפלגה כלשהי מושפע מקיומו או היעדרו של הליך בחירה דמוקרטי של מועמדי/ות המפלגה לכנסת?"³ כדי להקל על הצגת הממצאים, אפשרויות התשובה 'אין לדבר כל השפעה' ו-'הדבר משפיע במידה מועטה' אוחדו לקטגוריה אחת של "השפעה מועטה", אפשרות התשובה 'הדבר משפיע מסוימת' נשארה כקטגוריה של "השפעה מסוימת", ואילו אפשרויות התשובה 'הדבר משפיע במידה רבה' ו-'הדבר משפיע במידה רבה מאד' אוחדו לקטגוריה אחת של "השפעה רבה".

בכלליות, מחצית מהמשיבים בסקר, 49.9%, ציינו כי קיומו של פריימריז במפלגה משפיע השפעה מועטה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי. מעט פחות מרבע מהמשיבים בסקר, 24.0%, ציין כי הדבר משפיע השפעה מסוימת על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי, ומעט יותר מרבע מהמשיבים בסקר, 26.2%, ציין כי הדבר משפיע השפעה רבה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי. ממצאים אלו מוצגים בתרשים מס' 1.

תרשים 1. השפעת קיום פריימריז במפלגה על ההערכה של מפלגות שונות

² לפירוט המתודולוגיה על-פיה נערך הסקר, ראו בנספח המתודולוגי בסוף המסמך.
³ אפשרויות התשובה לשאלה: 1- אין לדבר כל השפעה; 2- הדבר משפיע במידה מועטה; 3- הדבר משפיע במידה מסוימת; 4- הדבר משפיע במידה רבה; 5- הדבר משפיע במידה רבה מאוד; 6- לא יודעת. 16.5% מהמשיבים – שיעור לא מבוטל – ענו "לא יודעת" בתשובה לשאלות אלו והם הוצאו מהניתוח.

ממצאים אלו מעידים כי מיעוט באוכלוסייה הכללית מדווח כי קיומו של פריימריז במפלגה כלשהי משפיע במידה רבה על המידה בה היא/הוא מעריך/ה את המפלגה הזו, כאשר כמעט 75% מהישראלים מדווחים כי לקיום פריימריז במפלגה כלשהי יש השפעה מועטה או לכל היותר השפעה מסוימת על האופן בו הם מעריכים מפלגה זו.

ייתכן שהדבר נובע מכך שלישיראליים רבים יש כיום הקשרים שליליים למושג "פריימריז", למרות העובדה שפריימריז מאפשר השתתפות פוליטית רחבה הרבה יותר של האזרח בדמוקרטיה. ייתכן גם שהדבר נובע מכך שרק מיעוט מהמפלגות עורכות בימים אלו פריימריז לקביעת הרכב הרשימה לכנסת,⁴ וישנו הבדל ניכר בין מצביעי מפלגות אשר ערכו פריימריז לכנסת האחרונה ובין מצביעי מפלגות אשר לא ערכו פריימריז לכנסת האחרונה. לצורך בחינה של אפשרות זו, נציג כעת את תשובות המשיבים בסקר, בשורה של חתכים ביניהם הצבעה למפלגות אשר מקיימות פריימריז כמו גם הגדרה עצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי.

עמדות בחתך קבוצות פוליטיות שונות

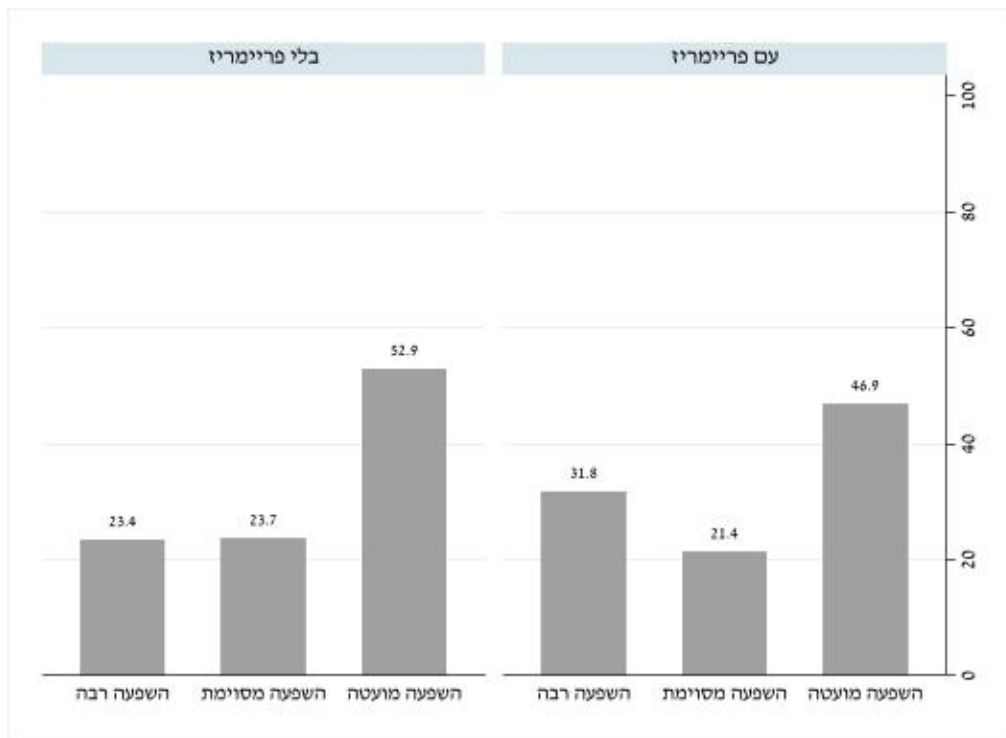
ניכר כי כאשר מחלקים את הציבור לקבוצות פוליטיות שונות, אין הבדלים משמעותיים בין חברי קבוצות שונות, כולל מצביעים למפלגות שמקיימות או לא מקיימות פריימריז, וחברי גושים אידיאולוגיים שונים.

תרשים מס' 2 מציג את תשובותיהם של מצביעי מפלגות אשר בבחירות האחרונות לכנסת (מרץ 2021) הצביעו למפלגות שערכו פריימריז (מצביעי הליכוד, העבודה, ומרצ), לעומת אלו שהצביעו למפלגות שלא ערכו פריימריז (מצביעי שאר המפלגות, כולל כאלו שהצביעו למפלגות שלא עברו את אחוז החסימה). ניכרים הבדלים קטנים למדי – שהם אף אינם מובהקים סטטיסטית – בין מצביעי מפלגות שערכו או לא ערכו פריימריז. כ-32% ממצביעי המפלגות שערכו פריימריז ציינו כי קיום פריימריז משפיע במידה רבה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי לעומת כ-23% ממצביעי מפלגות אשר לא ערכו פריימריז. לעומת זאת, קרוב למחצית מקרב מצביעי מפלגות שערכו או לא ערכו פריימריז דיווחו כי קיום פריימריז משפיע במידה מועטה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי (47% בקרב מצביעי המפלגות שערכו פריימריז לעומת 53% בקרב מצביעי המפלגות שערכו לא פריימריז). לאור זאת, נדמה שהצבעה למפלגה אשר מקיימת פריימריז לא מהווה שיקול משמעותי ביחס למידה בה קיום פריימריז במפלגה משפיע על ההערכה המדווחת של מפלגה כלשהי.

⁴ לפני הבחירות לכנסת הנוכחית, ה-24, רק שלוש מפלגות מתוך שלוש עשרה מפלגות שנכנסו לכנסת ערכו פריימריז (הליכוד, העבודה, ומרצ). ולפני הבחירות לכנסת הבאה, ה-25, רק ארבע מפלגות ערכו פריימריז (הליכוד, העבודה, מרצ, ו-הציונות הדתית).

תרשים 2. השפעת קיום פריימריז במפלגה על ההערכה של מפלגות שונות, בחתך מפלגות שמקיימות פריימריז או לא מקיימות פריימריז

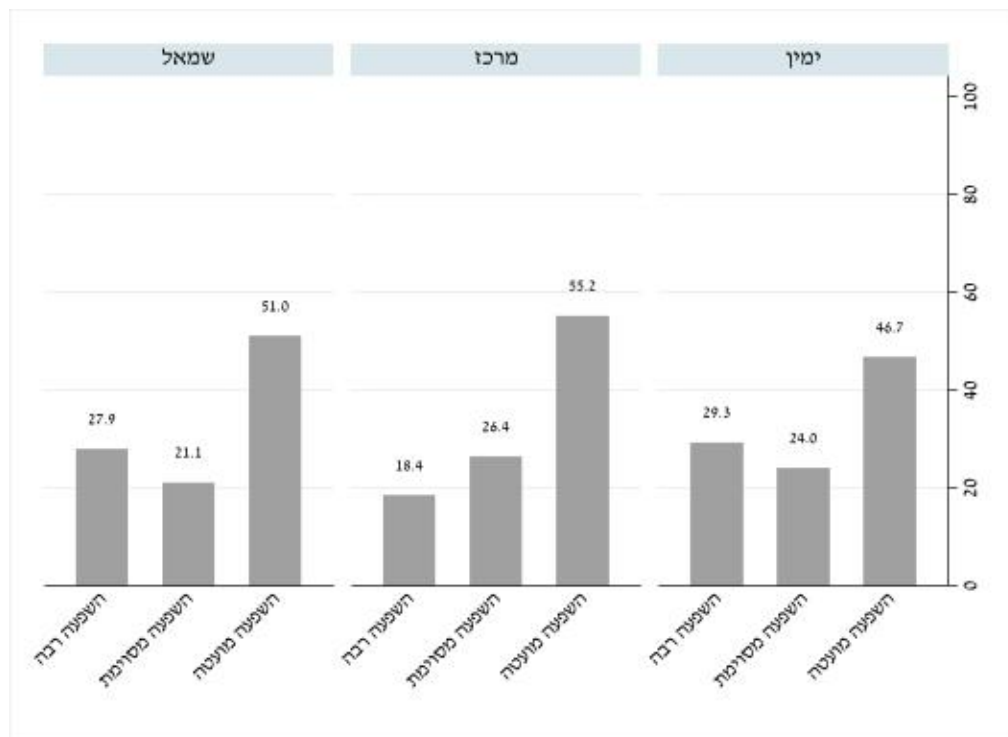
מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

תרשים מס' 3 מציג את תשובותיהם של המשיבים בסקר, בחתך של הגדרה עצמית אידיאולוגית על ציר ימין-שמאל.⁵ ניכר שאין הבדלים בולטים בין אלו שהגדירו עצמם כ-ימין אידיאולוגי, מרכז אידיאולוגי, או שמאל אידיאולוגי, במידה בה קיום פריימריז משפיע על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי; לצד זאת, מבין חברי שלושת הקבוצות הללו, קיום פריימריז היה הכי פחות משמעותי להערכת מפלגה כלשהי בקרב אלו שהגדירו עצמם מרכז אידיאולוגי. כך, בקרב חברי המרכז האידיאולוגי רק 18% ציינו כי קיום פריימריז משפיע במידה רבה על האופן בו הם מעריכים מפלגה כלשהי, לעומת 28% בקרב חברי השמאל האידיאולוגי ו-29% בקרב חברי הימין האידיאולוגי.

⁵ שאלת ההגדרה העצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי כללה שבע אפשרויות תשובה, כאשר 1 משמעו ימין, 4 משמעו מרכז, ו-7 משמעו שמאל. אלו שענו 1-3 הוגדרו כ-"ימין", אלו שענו 4 הוגדרו "מרכז", ואלו שענו 5-7 הוגדרו "שמאל". 2.6% מהמשיבים בסקר ענו "לא יודעת" לשאלת ההגדרה העצמית האידיאולוגית והם הוצאו מהניתוח.

תרשים 3. השפעת קיום פריימריז במפלגה על ההערכה של מפלגות שונות, בחתך הגדרה עצמית אידיאולוגית

מקרא. הסקאלה נעה באחוזים מ-0 ל-100.

בפילוחים נוספים שערכנו, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בחתכים סוציו-דמוגרפיים בולטים כגון גברים לעומת נשים, יהודים לעומת ערבים, משיבים עם או בלי השכלה אקדמית, או לפי מידת הדתיות של המשיב (בקרב המשיבים היהודים במדגם). כמו-כן, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בחתך של הצבעה למפלגה אשר נמצאת כיום בקואליציה לעומת הצבעה למפלגה אשר נמצאת כיום באופוזיציה.

נספח - מתודולוגיה

צוות המכון לחירות ואחריות בבית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן הכין את השאלות לסקר וניתח לאחר מכן את הנתונים. הסקר נערכו על ידי חברת iPanel, אשר עורכת סקרים מקוונים בישראל. הסקר נערך בתאריכים 1–3 באוגוסט 2022. הנתונים בסקר נאספו באופן מקוון.

במצטבר, 810 משיבים בני 18 ויותר השלימו את הסקר. מתוכם, 652 משיבים יהודים ו-158 משיבים ערבים.⁶ טעות הדגימה המרבית לכלל מדגם הינה 3.4% ברמת ביטחון של 95%.

המשיבים היהודים מהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל המשתמשת באינטרנט, בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות. עם זאת, בסקר ישנו מיעוט באופן יחסי של משיבים שהינם חרדים, ועל כן כלל הניתוחים המוצגים כוללים שימוש במשקולות של מידת דתיות לטובת תיקון של ייצוג החסר של משיבים חרדים. בנוסף, המשיבים הערבים מהווים מדגם שהינו קרוב לזה המייצג את האוכלוסייה הערבית הבוגרת בישראל בפילוח של מגדר, קבוצות גיל, מחוז בארץ, ומידת דתיות, כאשר ישנה דגימת חסר של משיבים גברים, משיבים מאזור הדרום, ומשיבים בני 40 ומעלה.

סטטיסטיקה תיאורית בסיסית של המשיבים בסקר על פני מספר משתנים בולטים מוצגת להלן בטבלה 1, כאשר מוצגת השוואה לנתוני סקר הבחירות בישראל⁷ (Israeli National Election Study) ממרץ 2021, שזהו הסקר ההסתברותי המייצג העדכני ביותר הכולל נתונים דומים. ניתן לראות כי ישנן סטיות קלות ביותר בין הסקר שערכנו באוגוסט 2022 לבין נתוני סקר מרץ 2021 של ה-INES בכל הנוגע לשיעור הנשים, היהודים, ובעלי השכלה אקדמית במדגם. ישנה דגימת חסר קלה של בעלי אידיאולוגיה שמאלנית, ודגימת חסר מעט גדולה יותר של משיבים חילוניים. זאת, לצד דגימת יתר קלה של משיבים מהמרכז האידיאולוגי ודגימת יתר גדולה יותר של משיבים מסורתיים.

⁶ השאלון תורגם לערבית כך שמשויבים ערבים יכולים היו לבחור אם לענות על השאלון בעברית או בערבית.
⁷ ראו בכתובת הזו: <https://www.tau.ac.il/~ines>

טבלה 1. סטטיסטיקה תיאורית של המשיבים בסקר זה לצד השוואה לסקר ה-INES מ-2021:

סקר הבחירות בישראל – מרץ 2021	סקר אוגוסט 2022	
47.3 (18.0)	41.0 (14.7)	גיל (ממוצע, סטיית תקן)
52.2%	50.3%	נשים (שיעור במדגם)
81.4%	80.5%	יהודים (שיעור במדגם)
47.8%	47.3%	השכלה אקדמית כלשהי (שיעור במדגם)
		מידת דתיות (שיעור מקרב היהודים במדגם)
50.7%	42.5%	חילוני
26.9% ⁸	36.2%	מסורתי
12.0%	11.2%	דתי-לאומי
10.4%	10.1%	חרדי
		הגדרה עצמית: ימין-שמאל אידיאולוגי (שיעור במדגם)
51.1%	52.1%	ימין
22.8%	25.4%	מרכז
26.1%	22.6%	שמאל

מקרא: השאלה שבחנה הגדרה עצמית על ציר ימין-שמאל אידיאולוגי כללה שבע אפשרויות תשובה, כאשר 1 משמעו ימין, 4 משמעו מרכז, ו-7 משמעו שמאל. אלו שענו 1-3 הוגדרו כ-"ימין", אלו שענו 4 הוגדרו "מרכז", ואלו שענו 5-7 הוגדרו "שמאל".

⁸ קטגוריה זו כוללת הן משיבים שענו שהם "מסורתיים", דתיים" והן משיבים שענו שהם "מסורתיים", לא כל כך דתיים".